

Posudek oponenta na práci Markéty Kocmanové *Možnosti psychologického zkoumání v mezinárodních vztazích*

Kolegyně Kocmanová si vybrala velmi ambiciózní úkol. Rozhodla se totiž ukázat, čím může přispět zkoumání mezinárodních vztahů disciplína, vůči níž si většina badatelů v této oblasti (s výjimkou Roberta Jervise a některých dalších) udržuje jistou distanci – psychologie. Po teoretické části, která diskutuje, jaké hlavní poznatky sociální psychologie jsou uplatnitelné pro oblast mezinárodních vztahů, následuje praktická část, věnovaná jednomu z fenoménů relevantních pro mezinárodní vztahy, k nimž má podle autorky sociální psychologie co říci. Autorka se zde ocitá na velmi nejisté půdě – řada politologů a jiných společenských vědců pokládá jakékoli „psychologizace“ za nepatřičnou a často také imperiální expanzi oboru. O to inspirativnější nicméně její vstup je. Následně se autorka věnuje jednomu konkrétnímu tématu, které je pro sociální psychologii vysoce atraktivní: jedná se o skupinovou dynamiku v procesu radikalizace.

Práce má značné přednosti – autorka předně zpracovala značné množství odborné literatury, kterou v zásadě tvořivým způsobem využila k formulování velmi ambiciózní práce.

Schopností kriticky syntetizovat poznatky dvou oborů výrazně překračuje to, co by bylo vhodné, ba možné požadovat v bakalářské práci. Za značný klad práce lze považovat také to, že autorka nepodléhá častému pokušení politiku psychopatologizovat a upozorňuje, že šermování psychiatrickými diagnózami neobstojí ani jako vysvětlení teroristického jednání, což plasticky ilustruje srovnáním Unabombera (diagnostikovaného jako paranoidního schizofrenika) a Breivika (prohlášeného po řadě vyšetření za netrpícího žádnou psychickou nemocí).

V autorčiných vysokých ambicích je nicméně také kořen problémů, které práce má. Tím nejvýraznějším je problém struktury – „teoretická“ a „praktická“ (sic!) část jsou v podstatě dvěma odlišnými pracemi, které spolu komunikují minimálně, do té míry, že by se dalo říci, že „praktická část“ je dokonce prací z jiného oboru (první část práce se věnuje aplikaci sociálněpsychologických poznatků na pole výzkumu mezinárodních vztahů, druhý na téma radikalizace skupin vymezených vyhraněnou ideologií). Jen s nasazením vši tolerance mobilizované jinými kvalitami práce lze „praktickou část“ uznat v té roli, pro niž je navrhuje autorka – tedy jako jeden z mnoha praktických příkladů přínosu sociální psychologie k disciplíně mezinárodních vztahů.

Druhým problémem pak je, že vzhledem k záběru práce (jejíž ambicí je vlastně pokus změnit celý jeden vědní obor) autorka fakticky nepracuje a patrně ani nemůže pracovat příliš důkladně s žádným empirickým tématem, i „praktická“ část práce vypracovává obecné schéma radikalizace a je tak vlastně další částí teoretickou. Empirie se většinou epizodně mihne v roli příkladů, což je legitimní, ale neumožňuje to hlubší rozbor a někdy to nutí zůstat na dosti povrchní úrovni. To se autorce v některých případech stalo také v diskusi literatury. Zářným příkladem je autorčina kritika Huntingtona na s. 24, která je oprávněná, ale plochá. Autorka v podstatě namítá, že Huntington je ovlivněn svými politickými názory a že realita je „komplexnější“ než jeho teorie. Jak by autorka mohla vědět např. z Waltze, s nímž pracuje, cílem a ctností každé teorie je právě zjednodušení reality, která je vždy „komplexnější“. Huntingtonovi lze jistě vyčíst schematičnost, účelovost i nefunkčnost a neadekvátnost jeho zjednodušení, ale implicitně plédovat za teorii, která zachytí plnou komplexnost reality znamená ve skutečnosti nepochopit funkci teorie.

Poněkud dráždivé pak také je, že pasáž o Huntingtonovi je závěrem sekce, která je sama založená na ještě hrubějším uchopení kultury, než jaké předvedl Huntington – tedy na rozlišení „individualistické“ a „kolektivistické“ kultury. Autorka zde užívá příklad aféry karikatur proroka Mohameda, které byly podle ní „pro individualisticky založeného obyvatele Západu pouhý projev názoru autonomního já skrze institut svobody tisku“, zatímco

kolektivisticky založení muslimové je automaticky vnímali jako projev celého Západu. Jakkoli toto hodnocení může mít dílčí pravdivé prvky, jako celek působí dojmem, že se autorka sama dopouští základní atribuční chyby, již svým čtenářům o něco dále představuje – přehlíží totiž to, že Západ není jen sférou „autonomních já“, je právě tak místem kolektivních institucí a vědomí či ideologií a předsudků. Karikatury lze jistě vnímat jako individuální vyjádření (vzhledem k podobě islámu lze ale něco podobného říct i o mnoha vyjádřeních muslimských kleriků, která elektrizují Západ). Lze je ale také vnímat jako vyjádření mocenských institucí (významného deníku) a potvrzení široce sdílených nenávistných kolektivních předsudků a nikoli pouze za individuální využití svobody slova (která v západních společnostech není bezbřehá a jejíž omezení chrání hodnoty, které jsou západnímu světu drahé stejně jako v jiných. „kolektivističtějších“ společnostech). Pokud karikatury tak velká část muslimského světa nepochopila jako výtrysk tvůrčí svobody několika mála tvůrců, ale jako výsměch ze strany relativně mocných institucí západního světa, můžeme jejich chápání tak apriorně shodit ze stolu a označit za pouhé nepochopení příslušníků „kolektivistické“ kultury vůči té individualistické? Pokud jde o formální stránku práce, relativně vysokou jazykovou kulturu textu kazí jen některé opakující se chyby, např. psaní slova „viz“ s tečkou či „Západní země“ s velkým počátečním písmenem. Celkově lze říci, že kolegyně Kocmanová napsala mimořádně ambiciózní práci, a většinu jejích chyb je na úrovni bakalářské práce nutným důsledkem jejích oceněných ambic. Navrhuji proto známku *velmi dobře*.

Ondřej Slačálek